

Wilde zwaan (*Cygnus cygnus*) A038

1. Status

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

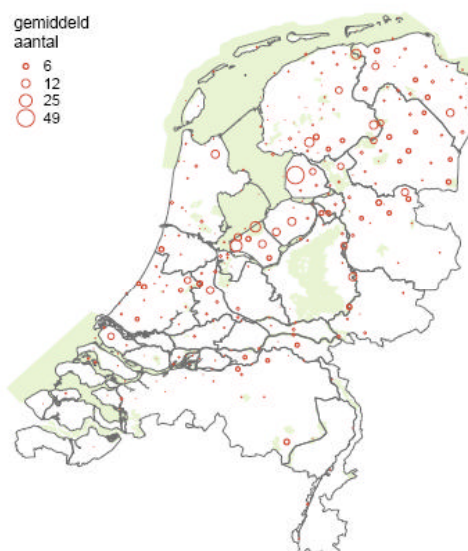
Beschrijving: De wilde zwaan is ongeveer even groot als een knobbelzwaan en is herkenbaar aan een gele snavel en een lange, rechte, vaak geel aangelopen hals. In Nederland is de soort alleen in de winter aanwezig. Het is een trekvogel die broedt langs taigameertjes in IJsland, Scandinavië en subarctisch Rusland. De Russische en Scandinavische vogels arriveren rond oktober in de overwinteringsgebieden in Zuid-Scandinavië, Denemarken en Noord-Duitsland. Een relatief klein en in strengere winters iets groter deel bereikt Nederland. Hoogste aantallen zijn in januari aanwezig, duidelijk later dan bij de kleine zwaan. De wilde zwaan vertrekt in maart. De wilde zwaan is een planteneeter.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de wilde zwanenpopulatie in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. De broedgebieden van de wilde zwaan liggen in de boreale gebieden van Scandinavië en Rusland en op IJsland. De overwinteringsgebieden liggen in NW-Europa en ZO-Azië.

Bij de wilde zwaan worden vijf populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante NW- en Centraal-Europese populatie (van broedvogels uit Scandinavië en Noord-Rusland) is klein ten opzichte van populaties van andere watervogelsoorten. De omvang wordt geschat op 59.000 vogels en neemt toe. Het seizoensmaximum van de in Nederland getelde vogels bedraagt sinds 1997 gemiddeld ongeveer 1.800, dus ongeveer 3% van de NW- en Centraal-Europese populatie (van Roomen et al. 2004). In sommige koude winters neemt het aantal in ons land toe tot 3.300.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Wilde zwanen zijn verspreid over laag Nederland te vinden, maar met een sterk accent op het noorden en midden (IJsselmeergebied, IJssel) en met relatief kleine aantallen in het benedenrivierengebied en de Zeeuws-Zuid-Hollandse Delta.

Verspreidingskaart wilde zwaan

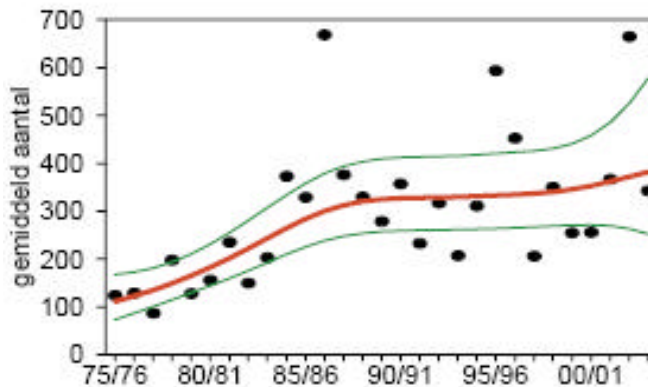
Huidig voorkomen en Natura 2000: Gemiddeld bevindt zich 22% van de wilde zwanen in Vogelrichtlijngebieden.

Gebied	Functie: foerage en/of slapen	Gemiddeld seizoens- gemiddelde 99/00-03/04	Gemiddeld seizoens- maximum 99/00-03/04
(038) Uiterwaarden IJssel	fs	30	
(078) Oostvaardersplassen	fs	20	
(008) Lauwersmeer	fs	10	
(067) Gelderse Poort	f	2	
(023) Fochteloërveen	s		100

Aantallen wilde zwanen in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De januaritellingen van trekvogels laten zien dat het aantal wilde zwanen in Nederland is toegenomen tot ca. 1985. Daarna stabiliseert het aantal.

Aantalsontwikkeling wilde zwaan

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de wilde zwaan laat sinds 1981 (1981-2003) een matige toename zien. Over de periode 1994-2003 lijkt het aantal stabiel, maar door de grote schommelingen is de trendclassificatie onzeker.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

De verspreiding van de wilde zwaan is in de laatste twintig jaar niet wezenlijk veranderd.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

De aantallen van de wilde zwaan zijn niet afgenomen.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

Op landbouwpercelen is veel voedsel voor de wilde zwaan beschikbaar. Verbetering van de waterkwaliteit heeft geleid tot herstel van waterplantenvegetaties als belangrijke voedselbron voor de wilde zwaan.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

Waarschijnlijk zal het voorkomen van de wilde zwaan net als dat van de kleine zwaan positief worden beïnvloed door de verbetering van de waterkwaliteit, en negatief door concurrentiedruk uitgaande van een toenemende populatie knobbelzwanen. Bovendien kan een doorgaande klimaatverandering leiden tot verdere noordoostelijke verplaatsing van de overwinteringsgebieden.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Behoud van de huidige situatie is voldoende voor een gunstige staat van instandhouding van de wilde zwaan.

Oordeel: matig ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	gunstig	matig ongunstig

5. Bronnen

- Koffijberg K., Voslamber B. & van Winden E. 1997. Ganzen en zwanen in Nederland: overzicht van pleisterplaatsen in de periode 1985-94. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Laubek B., Nilsson L., Wieloch M., Koffijberg K., Sudfeldt C. & Follestad A. 1999. Distribution, numbers and habitat choice of the NW European Whooper Swan *Cygnus Cygnus* population: results of an international census in January 1995. Vogelwelt 120: 141-154.
- Schreiber M. 2000. Windkraftanlagen als Störquellen für Gastvögel. In: Winkelbrandt A., Bless R., Herbert M., Kröger K., Merck T., Netz-Gerten B., Schiller J., Schubert S. & Schweppe-Kraft B. (eds), Empfehlungen des Bundesamtes für Naturschutz zu naturschutzverträglichen Windkraftanlagen. Bundesamt für Naturschutz, Bonn-Bad Godesberg.
- Winkelman J.E. 1989. Vogels en het windpark nabij Urk (NOP): aanvaringslachtoffers en verstoring van pleisterende eenden, ganzen en zwanen. RIN-rapport 89-15. RIN, Arnhem.